

1. LAGKRAV, MÅL OCH STYRANDE DOKUMENT

1.1. Miljöbalken

Miljöbalken instiftades för att samla lagarna som rör säkerställandet av ett hållbart samhälle. Den ska säkerställa människors goda hälsa, att miljön skyddas mot skador och olägenheter, att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.

Lagstiftningen ersatte stora delar av vattenlagen när den trädde i kraft vid årsskiftet 1999 och innehåller allmänna hänsynsregler och precisa bestämmelser, inte minst i de förordningar som är kopplade till balken. Bland annat framgår det att det inte är tillåtet att utan tillstånd släppa ut orenat avloppsvatten, att avloppsvattnet skall renas eller tas om hand på annat sätt samt att det finns ett anmälnings- eller tillståndskrav på samtliga avloppsanläggningar, såväl stora som små. Med stöd av miljöbalken kan även lokala hälsoskyddsföreskrifter formuleras, vilket kommunen också gjort. De lokala hälsoskyddsföreskrifterna innehåller bestämmelser om prövning, tillsyn och kontroll av hälso- och miljöfarliga verksamheter.

1.2. Lagen om allmänna vattentjänster

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV) syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas för ny och befintlig bebyggelse i ett större sammanhang. Lagen reglerar bl.a. kommunens skyldigheter att ordna och drifta VA-anläggningar, verksamhetsområden, fastighetsägares användning av VA-anläggningar, avgifter m.m.

I juni 2022 beslutade riksdagen om förändringar i LAV med syftet att *”skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara vatten- och avloppslösningar samt att öka allmänhetens insyn och möjlighet till deltagande och påverkan vid den kommunala planeringen av hur behovet av allmänna vattentjänster i kommunen ska tillgodoses”*. Detta resulterar i att varje kommun behöver ha en Vattentjänstplan som innehåller kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planen ska vara vägledande men är inte juridiskt bindande. Denna ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall samt genomgå strategisk miljöbedömning enligt 6 kap. miljöbalken.

Vattentjänstplanen ska på samråd och granskning där hänsyn ska tas till inkomna synpunkter. Planen ska beslutas i kommunfullmäktige och aktualitetsprövas varje mandatperiod.

Ett tillägg till 6 § är att vid bedömningen av behovet av vattenförsörjning eller avlopp ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Enskild anläggning är ej finansierad eller anlagd av kommunen. Tillägget avser behovsbedömningen för ett område som helhet innan ett verksamhetsområde inrättas eller utökas. Detta innebär att bedömningen av om en enskild anläggning kan godtas måste avgöras utifrån lokala förhållanden.

1.3. Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagen (PBL, SFS 2010:900) syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

Lagen reglerar byggandet och användningen av mark och vatten och planläggningen är en kommunal angelägenhet. I översiktsplanen anger kommunen riktlinjer och vägledning för mark- och vattenanvändning medan det i detaljplanen antas styrande och rättsverkande bestämmelser. Kommunen har planmonopol vilket innebär att varje kommun har ensamrätt att utforma och anta planer inom sina geografiska gränser.

1.4. Regler för dricksvatten

1.4.1. Livsmedelsverkets föreskrifter

Dricksvatten som produceras och distribueras av den allmänna anläggningen, dvs det kommunala dricksvattnet, ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter LIVSFS 2022:12.

Reglerna gäller dricksvatten från vattenverk som levererar mer än tio kubikmeter per dag eller försörjer fler än 50 personer, dock alltid de som tillhandahåller dricksvatten som en del av en offentlig eller kommersiell verksamhet. För den som producerar eller tillhandahåller dricksvatten i en mindre omfattning gäller delar av dessa föreskrifter. Dricksvattenföreskrifterna innehåller bland annat krav på beredning och distribution, egenkontroll, provtagning, och kvalitetskrav i form av gränsvärden.

Tillsynsmyndighet för dessa föreskrifter är Miljö- och Byggnadsnämnden i Mörbylånga kommun.

1.4.2. Egen brunn

Det är Livsmedelsverket som har informationsansvaret för enskilda dricksvattenanläggningar. För de med egen brunn som används enskilt eller av familjen omfattas den av Livsmedelsverkets råd om enskild dricksvattenförsörjning. Den som har en egen brunn och använder vattnet från den i följande verksamheter omfattas i de flesta fall av dricksvattenföreskrifterna:

- Livsmedelsverksamhet, till exempel restaurang, livsmedelsproduktion, café
- Offentlig verksamhet, till exempel skola, vårdhem

- Kommersiell verksamhet, till exempel hotell, uthyrning av stugor
- Om brunnen eller vattenverket producerar 10 kubikmeter dricksvatten per dygn eller mer eller om minst 50 personer förses med dricksvatten omfattas också verksamheten av dricksvattenföreskrifterna.
- För en enskild anläggning är det fastighetsägaren/brunnsägaren eller en ägarförening som är ansvarig verksamhetsutövare och därmed ansvarig för driften, vattenkvaliteten och skötsel.

1.5. Svensk vattenförvaltning

År 2000 beslutade EU om att en ny europeisk vattenpolitik skulle införas i alla medlemsländer, resultatet blev EU:s Ramdirektivet för vatten. Alla medlemsländer i EU har infört direktivet i dess lagstiftning för att nå en god ekologisk och kemisk status i alla vatten. Arbetet innebär ett systematiskt planeringsarbete för att bevara och förbättra kvaliteten i våra sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten.

Sverige implementerade EU:s ramdirektiv i svensk lagstiftning år 2004 i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, vilket innebär ett helhetsgrepp om vattenfrågorna, (www.vattenmyndigheterna.se).

De administrativa gränserna gäller inte för vatten utan det är de naturliga vattendelarna som avgränsar avrinningsområden och grundvattenmagasin som är utgångspunkten för arbetet med vatten, det är därför viktigt att arbeta i ett avrinningsområdesperspektiv i samarbete med närliggande kommuner. På Öland är det därför viktigt med ett nära samarbete och god dialog mellan Mörbylånga och Borgholms kommun.

Vattenförvaltningen sker i sex-års förvaltningscykler där de ingående momenten återkommer varje cykel. Nu pågår arbetet med nuvarande cykel som kommer att vara klar år 2027.

1.5.1. Kartläggning och analys

Det första momentet är kartläggning och analys. Där sker en avgränsning av vatten i så kallade vattenförekomster som därefter bedöms efter vilken ekologisk status/potential och kemiska status de har, dvs. dess miljötillstånd.

Den ekologiska statusen bedöms med hjälp av olika kvalitetsfaktorer där biologiska-, fysikalisk-kemiska- och hydrologiska kvalitetsfaktorer ingår. Statusen är graderad i en femgradig skala där hög status är den bästa status ett vatten kan få följt av god-, måttlig-, otillfredsställande- och dålig status. Den viktigaste gränsen är den mellan måttlig och god eftersom en måttlig status kräver en åtgärd för att vattnet ska nå upp till god status.

Den kemiska ytvattenstatusen bygger på koncentrationer av de ämnen som har gemensamma miljökvalitetsnormer inom EU och/eller är upptagna på listan över prioriterade ämnen. Kemisk ytvattenstatus kan till skillnad från ekologisk status endast ha två värden; god status eller uppnår ej god status.

1.5.2. Miljökvalitetsnormer

Statusklassningen ligger till grund för miljökvalitetsnormer (MKN) och normerna uttrycker den kvalitet en vattenförekomst ska ha vid en viss tidpunkt. Exempelvis så ska alla vattenförekomster ha uppnått MKN god status/potential till år 2015 såvida de inte har fått en tidsfrist till 2027 eller längre. Det finns även ett krav på att en vattenförekomst inte får försämrats, vilket är viktigt att tänka på vid tillståndsgivning. Längre ned i detta dokument finns resultatet av statusklassningen och miljökvalitetsnormerna för år 2021.

1.5.3. Åtgärdsprogram

Södra Östersjöns vattendistrikt, som Mörbylånga kommun tillhör, har tagit fram ett åtgärdsprogram för åren 2022-2027. där åtgärder som behöver vidtas av centrala myndigheter, Länsstyrelser, regioner och kommuner listas upp. För kommunernas verksamhet listas sex åtgärder.
(<https://www.vattenmyndigheterna.se/tjanster/publikationer/2022/atgardsprogram/atgar-dsprogram-for-vatten-2022-2027-sodra-ostersjons-vattendistrikt.html>).

Åtgärd:

- 1) Förvaltningsövergripande planering för åtgärdsprogrammets genomförande
- 2) Miljötillsyn och prövning
- 3) Dricksvattenskydd
- 4) Fysisk planering enligt plan- och bygglagen
- 5) VA-plan inklusive dagvatten
- 6) Dioxiner från småskalig förbränning

Kommunens åtgärder hänger samman med den förvaltningsövergripande planeringen i ett avrinningsområdesperspektiv.

1.6. Nationella och regionala miljömål

Sveriges riksdag har antagit 16 nationella miljökvalitetsmål, vilka visar vägen mot en hållbar utveckling och utgör den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030. En samlad information om de nationella miljökvalitetsmålen och hur det går i arbetet med dem finns på den nationella miljömålsportalen (<https://www.sverigesmiljomal.se/>).

1.7. Kommunens styrande dokument

1.7.1. Översiktsplan

Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanens syfte är att ge vägledning och stöd i beslut om användningen av mark- och vattenområden samt hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är vägledande, såväl när kommunen upprättar detaljplaner och områdesbestämmelser samt prövar bygglov enligt plan- och bygglagen, som när kommunen eller andra myndigheter fattar andra beslut som rör mark- och vattenanvändningen i kommunen. En översiktsplan är inte juridiskt bindande.

Mörbylånga kommuns gällande översiktsplan antogs 2015. En ny kommuntäckande översiktsplan (ÖP 2045) har tagits fram. Den är på samråd under våren 2025 och beräknas antas i kommunfullmäktige i mitten av 2026.

I kommunens översiktsplan finns både allmänna mål och strategier, men också mer noggrant angivna mål och ställningstaganden för respektive sakområde eller geografiskt område.

1.7.2. Dagvatten- och skyfallsplan

Dagvatten- och skyfallsplanen syftar till att ta ett samlat grepp och att föreslå en strategi med hjälp av riktlinjer och förhållningssätt för hur kommunen och externa aktörer ska arbeta med dagvatten och skyfall inom kommunen. Planen fastställer vad som ska råda i det strategiska arbetet och utreder även ansvarsfördelningen för det praktiska arbetet, från planprocess till byggnation samt reningsbehov utifrån recipientens klassning och föroreningsbelastning.